

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії

**Стратегії англо-китайського перекладу ідіом у телевізійних субтитрах
(на прикладі ситкому «Теорія Великого вибуху»)**

***Кваліфікаційна робота на здобуття
освітнього ступеня «Бакалавр»***

студентки IV курсу ОС «Бакалавр»

*спеціальності 035 «Філологія» / 035.06
«східні мови та літератури (переклад
включно)»*

*освітньої програми «Китайська мова і
література та переклад, англійська
мова»*

Гетманець Олександр Павлівни

***Науковий керівник:
асист. Кундій А.С.***

***Рецензент:
к. філол. н., асист. Война М. О.***

«Допущено до захисту»
Протокол засідання кафедри
Мов і літератур Далекого Сходу
та Південно-Східної Азії
Протокол № 11 від 24 травня 2023 р.
Завідувач кафедри _____ доц. Ісаєва Н. С.

КИЇВ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. Теоретичне підґрунтя англо-китайського перекладу ідіом у субтитрах	5
1.1. Фразеологія як лінгвістична галузь знань. Ідіома	5
1.2. Особливості англо-китайського перекладу ідіом	7
1.2.1. Стратегії за М. Бейкер та Ю. Найдою	7
1.2.2. Стратегії за китайськими дослідниками.....	10
1.2. Збіги та конфлікти культурної конотації в ідіомах китайської та англійської мов.....	13
1.2.1. Конфлікти культурної конотації.....	13
1.2.2. Збіги культурної конотації.....	14
1.3. Субтитрування.....	16
Висновки до першого розділу	22
РОЗДІЛ II. Особливості англо-китайського перекладу ідіом у субтитрах ситкому «Теорія Великого вибуху»	25
2.1. «Теорія Великого вибуху» як значиме явище у китайському медіа-просторі.....	25
2.2. Процес відбору матеріалу для дослідження.....	25
2.3. Ідіоми, які було перекладено неадекватно	26
2.4. Власна класифікація стратегій англо-китайського перекладу ідіом у телевізійних субтитрах.....	28
2.1.1. Вільний переклад.....	28
2.1.2. Підбір виразу такого ж значення та форми.....	29
2.1.3. Підбір виразу такого ж значення, іншої форми	31
2.1.4. Підбір ідіоми такого ж значення та форми	33
2.1.5. Підбір ідіоми такого ж значення, іншої форми.....	35
2.1.6. Пропуск	36
Висновки до другого розділу	37
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42
ДОДАТКИ	48

ВСТУП

Актуальність даної роботи полягає у тому, що вона допоможе глибше зрозуміти специфіку англо-китайського перекладу, а точніше, ідіом, необхідність у чому обумовлена наступною причиною: за останні півтора роки видимість України на міжнародній арені зростає, що підвищило попит іноземних роботодавців на українських працівників, в тому числі, перекладачів. Зважаючи на те, що робота з перекладу є менш вартісною в Україні, ніж в більшості англійськомовних країн, а велика кількість перекладачів-українців, що перекладають між українською та китайською, володіють на високому рівні також і англійською, існує значна вірогідність підвищення попиту іноземних замовників на англо-китайський переклад від українських перекладачів.

Через популярність ситкому «Теорія Великого вибуху» (кит. 《生活大爆炸》) в Китаї та його наповненість культурно-забарвленою лексикою він був обраний для відбору матеріалу даного дослідження.

Метою роботи є ідентифікація стратегій, якими користуються носії китайської мови для перекладу ідіом з англійської мови на китайську.

Для досягнення мети роботи слід виконати такі **завдання**:

- виокремити ідіоми з оригінального тексту ситкому та їх переклади з китайськомовних субтитрів до ситкому;
- визначити, чи всі переклади ідіом відповідають змісту оригіналу;
- проаналізувати адекватні переклади ідіом і визначити стратегії, використані при їх перекладі;
- зробити узагальнення про те, які методи перекладу ідіом використовувались найчастіше, а які – найрідше.

Об'єктом дослідження є китайські субтитри до англійськомовного ситкому «Теорія Великого вибуху» (кит. 《生活大爆炸》).

Предметом дослідження є англо-китайський переклад ідіом.

Матеріалом дослідження є 68 англомовних ідіом, відібраних з тексту ситкому «Теорія Великого вибуху» (кит. 《生活大爆炸》), а також їх переклади, відібрані з китайськомовних субтитрів до ситкому. Аналіз виокремлених ідіом здійснювався за допомогою онлайн-словників англійської мови Merriam-Webster, Cambridge, Collins та Urban Dictionary [20][13][16][34].

У роботі були використані наступні емпіричні та теоретичні **методи** дослідження: аналіз наукових видань і медіа-контенту, порівняння, систематизація, узагальнення, індукція та проведення статистичної обробки даних.

Наукова новизна роботи полягає у розробленні представником української етнокультури власної класифікації стратегій англо-китайського перекладу ідіом у телевізійних субтитрах з урахуванням лінгвокультурних особливостей взятого до опрацювання матеріалу.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що теоретичні та практичні результати роботи можуть бути використані у процесі англо-китайського та китайсько-англійського перекладу ідіом у субтитрах до будь-якого медіа-контенту.

РОЗДІЛ I. Теоретичне підґрунтя англо-китайського перекладу ідіом у субтитрах

1.1. Фразеологія як лінгвістична галузь знань. Ідіома

Фразеологія (грец. φράσις – «мова, вимова», λόγος – «слово, вчення») – розділ мовознавства, що вивчає усталені звороти мови, фразеологізми (ідіоми); сукупність словосполучень певної мови [2, с.126].

Об'єктом вивчення фразеології як мовознавчої дисципліни є сукупність усіх фразеологічних одиниць (фразеологізмів) мови [5].

Предметом фразеології є вивчення типологічних ознак фразеологізмів, дослідження природи і їх сутності, закономірностей функціонування [5].

Варто зазначити, що в цій роботі термін «ідіома» використовується як синонім до термінів «фразеологізм» чи «фразеологічна одиниця», оскільки Ольга Ахманова у своїй роботі «До питання про фразеологічну сполучність та шляхи її вивчення» ототожнює ці терміни: «Ідіома: 1) словосполука, що виявляє в своїй синтаксичній і семантичній будові специфічні і неповторні властивості даної мови; 2) те ж, що і «фразеологічна одиниця»» [6, с.503].

Слово «ідіома» має грецьке походження, походить від слова «ιδίωμα», що означає «власне висловлювання» або «особливість мови» [3, с.290].

Доречно порівняти визначення ідіоми (фразеологізму) в українській, американській та китайській лінгвістичних традиціях.

Тож, Словник сучасної китайської мови (现代汉语词典) визначає шу'юй (熟语), що є еквівалентом терміну ідіома, таким чином: «[...]стійка група слів, яка може застосовуватися виключно як єдине ціле, не допускає довільної зміни компонентів та часто не піддається морфологічному аналізу» [60, с. 1267].

Варто зазначити, що в цьому абзаці було наведено саме визначення китайського терміну шу'юй (熟语) замість терміну чен'юй (成语), який, здебільшого, використовувався в якості еквіваленту терміну «ідіома» у ХХ ст. [6].

Хоча обидва терміни стосуються ідіом або виразів китайської мови, шу'юй є терміном, який охоплює ширший діапазон виразів або фраз. Алла Семенас зазначає, що шу'юй є найзагальнішим терміном для ідіом китайської мови, і, в свою чергу, включає в себе такі різновиди: чен'юй (成语), яньюй (颜语), сьєхоу'юй (歇后语), гуаньюн'юй (惯用语) та су'юй (俗语) [8, с. 127]. Чен'юї є найчисельним різновидом ідіом китайської мови. Це сталі фрази із чотирьох символів, що мають фіксоване значення і часто несуть в собі посилення на історичні події чи культурні явища. Чен'юї, як правило, формальні своєю природою і часто використовуються в письмовій мові, літературі, поезії та офіційних промовах [28, с. 35].

Саме тому, на нашу думку, термін шу'юй є набагато більш точним еквівалентом терміну ідіома.

В українській традиції фразеологізм (ідіому) визначають так: « [...] усталений зворот, стійке поєднання слів, що виступає в мові як єдиний, неподільний і цілісний за значенням вислів» [1, с. 638].

За Оксфордським навчальним словником просунутого рівня, ідіома — це «фраза або речення, значення якої(-го) не зрозуміле зі значення окремих слів, і яку(-ого) потрібно вивчати як цілу одиницю» [26].

Як бачимо, хоч визначення ідіоми в усіх трьох традиціях є різними, всі вони наголошують на такій важливій її ознаці як цілісність.

Загалом, окрім семантичної цілісності, мовознавці найчастіше вказують на такі диференційні ознаки ідіоми як: відтворюваність, відносна постійність компонентного складу та структури й експресивність [4, с.16].

Ідіоми є універсальним мовним явищем, але в англійській та китайській мовах вони мають свої особливі форми виразу. Ідіоми як мовні утворення, порівняно з словами, фонемами, морфемами, що на рівні нижче, мають не тільки складнішу лексико-граматичну, а й семантичну структуру, в формуванні якої

надважливу роль відіграють позамовні фактори – культурні, історичні, географічні та соціальні.

1.2. Особливості англо-китайського перекладу ідіом

1.2.1. Стратегії за М. Бейкер та Ю. Найдю

Однією з найпоширеніших класифікацій методів перекладу ідіом у західному мовознавстві та у всьому світі є класифікація Мони Бейкер, запропонована у 1992 в роботі «Іншими словами: підручник з перекладу». Згідно з нею, здійснювати переклад ідіоми з однієї мови на будь-яку іншу можна, користуючись чотирма методами (стратегіями) [10].

1) Підбір ідіоми подібного значення та форми

Стратегія передбачає використання ідіоми в тексті перекладу, що має таке ж значення, що й ідіома в тексті оригіналу, а також, в якій використовуються подібні лексичні елементи [10]. Приклад з субтитрів до «Теорії Великого вибуху»:

Giselle's hanging by a thread .	Жизень висить на волосині (букв. «висить на нитці»).	吉塞尔现在命悬一线。	Жизель висить на волосині (букв. «висить на нитці»).
--	--	------------	--

Підібрати еквівалентну ідіому в мові перекладу здається ідеальним рішенням. Проте, це далеко не завжди є можливим через відсутність еквіваленту в мові перекладу, й, до того ж, у певних контекстах використання ідіоми в перекладі може бути недоречним [10].

2) Підбір ідіоми подібного значення та неподібної форми

Ця стратегія передбачає використання ідіоми в тексті перекладу, що має таке ж значення, що й ідіома в тексті оригіналу, але використовувані лексичні елементи в якій відрізняються. Вона дозволяє перекладачеві зберегти стилістичний вплив тексту оригіналу в перекладі, і успішне її використання вимагає від перекладача відмінного володіння мовою перекладу; наявність

якісного двомовного словника ідіом також є бажаною [10]. Приклад з субтитрів до «Теорії Великого вибуху»:

That's three hours of picking out shoes just shot to hell.	Це три години вибирання черевиків, витрачені впусту [20] («застрелені до пекла»).	我选了三个小时的鞋就这么一扫而空了。	Я три години вибирала черевики, а їх як і не було [7] (букв. «вони зметені начисто»).
---	---	--------------------	---

3) Перефразування

У разі, якщо за певних причин підібрати еквівалент ідіоми у мові перекладу неможливо, стратегія перефразування є найпоширенішою. Перефразування, або вільний переклад полягає в переданні змісту оригінальної ідіоми без використання метафоричних образів. Використання цієї стратегії може зберегти перекладачеві чимало часу, оскільки, якщо перекладач не знайомий з виразом, йому достатньо перевірити його значення в словнику ідіом та взяти це пояснення за основу для перекладу [10]. Приклад з субтитрів до «Теорії Великого вибуху»:

Maintaining five friendships promises to be a Herculean task , so...	Підтримка п'ятох дружб обіцяє бути Геркулесовим завданням , тож...	维持五个朋友的友情太困难了, 所以.....	Підтримувати п'ять дружб надто складно , тож...
---	---	------------------------	--

4) Пропуск

Як вважає Мона Бейкер, іноді під час перекладу він може виявитись єдиним можливим рішенням. Дослідниця вказує на ряд випадків, ідіоми в тексті перекладу сміливо можна пропустити: якщо 1) в мові перекладу немає еквівалентної ідіоми, 2) якщо ідіоми важко перефразувати або 3) якщо є певні стилістичні причини для пропуску. При аудіовізуальному перекладі (дублюванні та субтитруванні) ця стратегія часто використовується через обмеження часу та

місця на екрані, особливо якщо пропуск не дуже впливає на зміст висловлювання [10]. Приклад з субтитрів до «Теорії Великого вибуху»:

- Is this a bad time?	- Зараз невдалий час?	- 来的不是时候吗?	- Прийшов у невдалий час?
- Yeah, but I don't see a better one on the horizon , so...	- Так, але я не бачу кращого найближчим часом, тож... [20] (букв. «на горизонті»)	- 对, 不过我也看不出你什么时候来合适。	- Так, але і вдалого я не бачу.

Ще одна відома класифікація методів перекладу ідіом була запропонована Юджином Найдою у його книзі «Мова, культура та переклад» (1993) [30]. Найда також виділяє чотири методи перекладу ідіом, але не всі вони співпадають зі стратегіями Бейкер.

1) Дослівний переклад

У роботі Бейкер про цю стратегію мови не йде. Дослівний переклад, або калька - це пряме перенесення лексичних одиниць з мови оригіналу в мову перекладу. Ця процедура призводить до виразу, який не існує взагалі або не є традиційним у мові перекладу, але який може бути зрозумілим для читачів цільового тексту через контекст або тому, що вони знайомі зі значенням образів, що використовуються в ідіомі мови оригіналу.

Дослівний переклад може допомогти зберегти оригінальні значення та форму ідіоми, не викликаючи плутанини. Найда зазначає: «Пошук прийнятних еквівалентів для ідіом є одним із найскладніших аспектів перекладу» [29, с. 28]. В той же час, Ліньлі Чень наголошує: «Перекладач повинен докласти всіх зусиль, щоб зберегти образ, риторичні прийоми та національні особливості ідіом мови оригіналу. Таким чином, зміст і форма вихідної мови залишаються незмінними» [14]. Саме тому, через неможливість інколи підібрати еквівалент ідіоми в мові перекладу, але часту необхідність передати значення і форму оригінальної ідіоми,

дослівний переклад користується неабиякою популярністю [29, с. 28]. Приклад з субтитрів до «Теорії Великого вибуху»:

But on this physics bowl team, I rule with an iron fist.	Але у цій команді турніру з фізики залізним кулаком правлю я.	不过在这支物理碗队伍里由我铁腕统治。	Але у цій команді турніру з фізики залізним кулаком правлю я.
---	---	--------------------	---

Варто зазначити, що повністю еквівалентний переклад, який не відрізняється навіть за граматичними та структурними ознаками, зустріти досить складно. Здебільшого, переклад ідіоми, здійснений за стратегією дослівного перекладу, співпадає з оригіналом за образами.

Наступні дві стратегії за Найдою – 2) вільний переклад та 3) переклад шляхом запозичення – співпадають зі стратегіями за Бейкер відповідно – переклад шляхом перефразування та підбір ідіоми подібного значення та форми [10], [30]. Вони не відрізняються нічим, окрім назви.

4) Переклад шляхом скорочення

Ця стратегія є четвертою в класифікації Найди, але, як і стратегія дослівного перекладу, відсутня в класифікації Бейкер. Здебільшого, ця стратегія використовується саме при китайсько-англійському перекладі ідіом, а не навпаки. Деякі китайські ідіоми побудовані за паралельною структурою, в якій значення виражається через дві метафори. В такому разі, перекладач повинен скористатися стратегією перекладу шляхом скорочення і позбутися повторення. Наприклад, при перекладі китайської ідіоми 铜墙铁壁 (букв. «мідна стіна, залізна стіна»), що має значення «незламна твердиня», на англійську доречно скоротити дві лексеми «стіна» – «墙» та «壁» – та дві назви металів – «铜» і «铁» – до варіанту «wall of bronze» (букв. «бронзова стіна») [30].

1.2.2. Стратегії за китайськими дослідниками

Англо-китайський переклад ідіом є темою багатьох досліджень також і китайських мовознавців.

Найбільш загальною класифікацією методів англо-китайського перекладу ідіом серед китайських дослідників є класифікація, що складається з методу асиміляції (доместикації) та дисиміляції (форенізації), запропонована американським перекладачем Лоуренсом Венуті у роботі «Переосмислення перекладу: дискурс, суб'єктивність, ідеологія» (1995) [35]. Будучи класифікацією американського дослідника, вона, все ж, користується значною популярністю в Китаї. Цю класифікацію досліджували Пань Хун (潘红) у своїй роботі «Асиміляція чи дисиміляція?» (1999) [48], Ван Шаофей (王少飞) у роботі «Асиміляція та дисиміляція у літературному перекладі» (2006) [51], Янь Юйтао (闫玉涛) у роботі «Асиміляція та дисиміляція у перекладі: аналіз перекладу «Річкових заплав» Ша Болі (沙博理)» (2010) [56] та інші.

Дисиміляція – це метод, який полягає в тому, що при перекладі максимально зберігаються особливості іншомовної ідіоми, щоб переклад не віддалявся від оригінального варіанту та максимально зберіг культурну інформацію, заковану в оригіналі. Асиміляція є способом перекладу, після використання якого переклад збігається з лінгвокультурними інтересами носіїв мови перекладу. Дисиміляція та асиміляція є однією з найважливіших проблем у сфері міжкультурної комунікації та перекладу [36, с. 19-20].

Чжан Пейцзі (张培基) у «Курсі перекладу з англійської на китайську» (1993) зазначає, що існують три основні методи перекладу ідіом з англійської мови на китайську: дослівний переклад, підбір відповідника (тобто підбір ідіоми подібного значення та форми) та вільний переклад [59]. Про всі ці методи перекладу ми говорили раніше у розділі.

Лі Гуонань (李国南) займався порівнянням метафор ідіом англійської та китайської мов і також висував три основні методи перекладу: дослівний переклад, підбір відповідника та вільний переклад. Проте, на відміну від Чжана Пейцзі та західних дослідників, він вважав, що в деяких випадках навіть ті ідіоми

англійської мови, що мають відповідники у китайській мові, можуть перекладатись дослівно з метою відтворення автентичності [47].

Ся Чжанхун (夏长洪) у своїй статті «Про стратегії перекладу англійських ідіом» (2017) виділяє три основні методи перекладу ідіом англійської мови на китайську – дослівний, вільний та комбінований – з подальшим їх поділом на підвиди [54], а саме:

- дослівний переклад поділяється на підбір відповідника в китайській мові за формою і значенням та дослівний переклад ідіоми, що не має відповідника в китайській мові, з поясненням значення у виносці;
- вільний переклад поділяється на абсолютний вільний переклад та вільний переклад з наведенням оригінальної ідіоми у виносці та поясненням її значення;
- комбінований переклад не поділяється на підвиди і застосовується тоді, коли принаймні одну метафору в складі ідіоми можна зберегти і перекласти дослівно, а інші необхідно перекласти методом вільного перекладу для забезпечення розуміння виразу аудиторією [54].

Класифікація методів Ся Чжанхуна є досить детальною та цікавою для дослідження, проте, неможливою для застосування під час перекладу субтитрів, оскільки виноска в субтитрах є недопустимими.

Цзі Іжчи (冀一志) порівнював ідіоми англійської та китайської мов з міжкультурної точки зору та вважав, що англійські та китайські ідіоми з погляду на вираження ними семантичних та культурних характеристик можна розділити на три типи: відповідники, напіввідповідники та ідіоми, які не мають відповідників. Перекладач має визначити тип ідіоми, і після цього, відповідно до типу, обирати метод перекладу [46].

Відповідники – це ті ідіоми в англійській та китайській мовах, які повністю співпадають або є схожими як за значенням, так і за образами, що в них використовуються. Ідіоми, що належать до цього типу, як правило, можна

перекладати взаємно, тобто використовувати ідіоми однієї мови для перекладу відповідних ідіом іншою мовою [46].

Серед ідіом-напіввідповідників деякі мають однакові або подібні значення, але різні образи; деякі мають подібні значення, але вживаються в різних випадках або контекстах; а деякі мають різні емоційні забарвлення, тому вони лише частково передають відповідні культурні особливості. Під час перекладу цих ідіом в одних випадках можуть використовуватися їх напіввідповідники в китайській мові, а в інших випадках перекладач діє відповідно до контексту [46].

Третя категорія ідіом – це ідіоми в китайській чи англійській мові, що не мають відповідників у мові перекладу. Цзі Іжчи наголошує, що під час перекладу таких ідіом перекладач має ставити на перше місце передачу їх значення зрозуміло для читача перекладу, а на друге – передачу образів та культурної конотації [46].

Ця класифікація Цзі Іжчи тісно пов'язана з поняттями збігу та конфлікту культурної конотації в ідіомах китайської та англійської мов, які вже у XXI столітті досліджували Ши Веньцзюань та Цзян Юйхун у своїй статті «Порівняння та контраст між англійськими та китайськими ідіомами з точки зору культурної конотації» (2015) [31]. Поняття збігу та конфлікту культурної конотації є важливими в контексту даної роботи, а тому з ними варто детально ознайомитись у наступному підрозділі.

1.2. Збіги та конфлікти культурної конотації в ідіомах китайської та англійської мов

1.2.1. Конфлікти культурної конотації

Англійська та китайська мови містять у собі значний обсяг фразеологізмів, які є надзвичайно різноманітними. У повсякденному житті вони широко використовуються майже в усіх видах спілкування. Частотність вживання ідіом, здебільшого, призводить до того, що носії мов в процесі комунікації починають використовувати їх несвідомо. Однак, для не носіїв мови ідіоми можуть стати серйозною перешкодою до розуміння мови, адже ідіоми завжди пов'язані з

географічним середовищем, історичним фоном, менталітетом, моральними цінностями, релігійними віруваннями та звичаями етнічної групи. Відповідно, відсутність культурних знань, що стосуються мови перекладу, однозначно, призведе до проблем з розумінням ідіом. Як наслідок, ідіоми неминуче спричиняють появу перекладацьких бар'єрів в процесі міжкультурної комунікації [31].

Ши Веньцзюань та Цзян Юйхун у своїй статті «Порівняння та контраст між англійськими та китайськими ідіомами з точки зору культурної конотації» (2015) вважають, що такі бар'єри в процесі міжкультурної комунікації свідчать про існування конфліктів культурної конотації і дають таке визначення - **конфлікт культурної конотації** – це «розбіжність, спричинена фактичною чи уявною протилежністю потреб, цінностей та інтересів через культурні відмінності» [31, с.107].

Існування конфліктів культурної конотації і їх прояв у ідіомах англійської та китайської мови обумовлюються різноманітними причинами, серед яких різні історії, географічні умови, релігійні вірування, культури тощо Китаю і Великобританії та інших країн, на території яких розвивалась та розвивається англійська мова. Наприклад, у субтитрах до ситкому «Теорія Великого вибуху» ідіому «*Herculian task*» у реченні «*Maintaing five friendships promises to be a Herculean task, so...*» («Підтримка п'ятох дружб обіцяє бути Геркулесовим завданням, тож...» [13]) було перекладено методом вільного перекладу, а саме: «*维持五个朋友的友情太困难了，所以……*» («Підтримувати п'ять дружб надто складно, тож...»). Перекладач позбувся метафори у перекладі, оскільки міф про Геркулеса, який є частиною європейської культури, не є відомим серед більшості населення Китаю.

1.2.2. Збіги культурної конотації

Однак, незважаючи на те, що культури в усьому світі відрізняються від нації до нації, вони всі несуть у собі щось спільне. Ці подібності називають

збігами культурної конотації. Збіги культурної конотації є результатом внутрішньої та зовнішньої схожості всіх людей на Землі [31, с. 104].

Внутрішня схожість стосується того факту, що усіх людей в певній мірі поєднує схожа психологія, фізіологія та когнітивні здібності. До зовнішньої схожості відносяться схожі умови життя, життєві досвіди, історичні події, звичаї тощо [31, с. 104].

Подібності між культурами можуть призводити до подібностей між мовами, і, відповідно, до подібностей ідіоматичних виразів. Ши Венцзюань та Цзян Юйхун класифікують культурні збіги в ідіомах англійської та китайської мов за трьома видами: повні збіги, збіги концептів та збіги зображень [31, с. 104-106].

Повні збіги стосуються того факту, що багато англійських та китайських ідіом є ідентичними як за формою (тобто побудовані на однакових образах), так і за значенням [31, с. 105], наприклад:

1. a dead end – 死路一条;	букв. «мертвий кінець (шляху)»;	глухий кут;
2. to hang by a thread – 命悬一线;	букв. «висіти на нитці»;	бути на волосині; знаходитись у вкрай складній ситуації [13], [7].

Збіги концептів стосуються того факту, що велика кількість ідіом в англійській та китайській мовах побудована на різних образах, але поділяє однакову концепцію (має однакове значення). Іншими словами, китайські та англійські ідіоми можуть бути формально різними, але семантично схожими. Китайська та англійська належать до різних мовних сімей: перша належить до сино-тибетських мов, а друга – до індоєвропейських. Крім того, китайці та носії англійської мови, як вже зазначалося, проживають в різних географічних середовищах, оточені різними звичаями, віруваннями, цінностями тощо. Але їх

мозок – людський мозок – працює однаково, тож вони можуть підбирати різні образи для відображення схожих почуттів [31, с.105]. Наприклад:

1. the third wheel (букв. | 电 灯 泡 (букв. | третій лишній [13], [7].
«третє колесо»); | «електролампочка»);

Третій тип збігів культурної конотації – **збіг зображень** - трапляється тоді, коли ідіоми побудовані на однакових образах, але поділяють різну концепцію. Тобто вони схожі за формою, але різні семантично. Такі ідіоми зустрічаються нечасто. Наприклад: «a miss is as good as a mile» (букв. «промах – те саме, що миля») не дорівнює за значенням «差之毫厘, 谬以千里» (букв. «нікчемна похибка призводить до помилки в тисячу лі»). Англійська ідіома означає «невдача залишається невдачею, незалежно від того, наскільки близько до успіху ви насправді підійшли», в той час як китайська означає «найменша похибка може призвести до серйозних наслідків» [31, с. 105-106].

Знання про збіги та конфлікти культурної конотації в ідіомах двох мов, безумовно, необхідні для якісного їх перекладу, що є одним з ключових завдань для перекладача під час створення іншомовних субтитрів.

1.3. Субтитрування

Хорхе Діас-Сінтас та Алін Ремаель визначають **субтитрування** як «практику перекладу, що складається з представлення тексту в письмовому вигляді, здебільшого, у нижній частині екрану, що переказує оригінальний діалог між мовцями, а також дискурсивні елементи, що з'являються на екрані (літери, написи, плакати тощо) та інформацію, що міститься у звуковому супроводі (пісні та озвучки)» [19, с.8].

Фільм встановлює «багатоканальний і багатокодовий тип комунікації», оскільки «як візуальний канал (хвилі світла), так і акустичний канал (коливання повітря) використовуються одночасно» [18, с.196]. Коли субтитри додаються до цих двох каналів зв'язку, стає зрозуміло, що кожен фільм, серіал чи будь який відео-контент, що має субтитри, складається з трьох основних елементів:

сказаного слова, зображення та субтитрів. Для того, щоб глядачі могли без труднощів слідкувати за тим, що відбувається на екрані, необхідна успішна взаємодія цих трьох елементів [58, с. 39].

Те, як це буде досягнуто, залежить від типу субтитрів, які використовуються, а також від цільової аудиторії. Існує кілька різних класифікацій субтитрів.

Однією з найбільш традиційних є класифікація Хорхе Діас-Сінтаса і Алін Ремаель. Їх класифікація спирається на лінгвістичний вимір субтитрів і розділяє субтитри на внутрішньомовні, міжмовні та двомовні [19, с. 16-17].

Внутрішньомовне субтитрування — це субтитрування, що не передбачає зміни мови, тому деякі вчені виступають проти того, щоб його називали «перекладом». Цей тип далі поділяється на субтитри для глухих і людей із вадами слуху, субтитри для вивчення мови, субтитри для ефекту караоке, субтитри для діалектів тієї самої мови та субтитри для повідомлень і оголошень [19, с. 16-17].

З іншого боку, **міжмовне субтитрування** передбачає не лише зміну способу передачі інформації (з усного на письмовий), а й зміну мови оригіналу на мову перекладу. Відповідно до класифікації, згаданої вище, міжмовні субтитри можна далі розділити на субтитри для людей зі слухом та субтитри для глухих та людей з вадами слуху [19, с. 16-17]. Дане дослідження фокусується саме на міжмовних субтитрах

Останній тип – **двомовне субтитрування**. Як передбачає назва, такі субтитри написані двома мовами [19, с. 16-17]. Прикладами країн, що використовують цей вид субтитрів, є Бельгія, де фільми перекладаються двома мовами – французькою та нідерландською, а також Ізраїль, де офіційними мовами є іврит та арабська. Крім того, існують двомовні субтитри, створені для вивчення іноземної мови [37, с. 143]. Такі часто зустрічаються на китайських веб-сайтах, оскільки кількість китайців, що вивчають іноземні мови, а також кількість іноземців, що бажають вивчати китайську є величезною. Для

заощадження місця двомовні субтитри зазвичай пишуться у два рядки, проте, іноді рядків може бути чотири [12, с. 4]. Оскільки творці субтитрів мають у своєму розпорядженні невелику кількість символів для передачі інформації, створення двомовних субтитрів є практикою, що піддається значним обмеженням і вимагає значного скорочення та модифікації тексту.

Генрік Готліб, на противагу Діас-Сінтасу та Ремаель, розрізняє лише перші два типи [23, с. 311]. В цьому його класифікація схожа на класифікацію Сяо Хе, який, спираючись на лінгвістичний вимір субтитрів, також поділяє їх лише на внутрішньомовні та міжмовні. На одномовні та двомовні ж він поділяє субтитри, спираючись на їх форму [52].

Лі Юньсін вважає, що специфічними для субтитрування перекладу є два основних обмеження: час і простір [27, с. 38-40].

Панайота Георгакопулу ж наполягає, що основних типи технічних обмежень, які необхідно враховувати при субтитруванні відео-контенту, є три — простір, час і презентація [22].

Що стосується **просторових обмежень**, нормою, здебільшого, є один чи два рядки тексту на екрані, не більше 42 символів кожен [22, с. 21].

Час є наступним технічним обмеженням. Панайота Георгакопулу наголошує, що «довжина субтитрів безпосередньо пов'язана з часом їхнього знаходження на екрані. Точний час появи та зникнення їх з екрану є дуже важливим, і текст субтитрів завжди має бути збалансованим до встановленого часу читання». Мінімальний час знаходження субтитрів на екрані становить, здебільшого, 1 секунду, а максимальний – 6 секунд. Найголовніше – забезпечити глядача достатньою кількістю часу для прочитання субтитрів. Однак у випадках нерозбірливої чи надто швидкої розмови вимог дотримуватись стає складніше, і творцям субтитрів доводиться скорочувати час знаходження субтитрів на екрані або пропускати певну інформацію, що не завжди є можливим [22, с. 22].

Під **обмеженням презентації** мається на увазі, що субтитри не можуть займати більше 20% місця на екрані. Панайота Георгакопулу вказує на такі

важливі чинники, від яких залежить читабельність субтитрів: розмір символів, їх положення на екрані та технологія, яка використовується для проектування субтитрів [22, с. 22].

В результаті даних обмежень переклад в субтитрах може значно скорочуватись в порівнянні з оригінальним текстом. «Якщо перекладач має на меті передати необхідний зміст, дотримуючись всіх обмежень, пов'язаних з часом, простором та презентацією, переформулювання та скорочення є неминучими» [12, с. 7].

Зміна способу передачі інформації (з усного на письмовий) спричинає зникнення деяких особливостей розмовної мови. Згідно з Рейчел Антоніні, слова, що містяться в оригінальних діалогах, як правило, скорочуються на 40–75%, щоб дати глядачам можливість без проблем читати субтитри під час перегляду фільму [9].

З вищевказаного очевидно, що перекладачу під час створення субтитрів необхідно звертати увагу на багато аспектів, починаючи з визначення того, яка інформація є більш, а яка менш важливою. Крім того, він повинен володіти хорошими мовними навичками та розуміти, як передати, видалити і спростити інформацію таким чином, щоб глядач залишився задоволеним.

Кожен окремий жанр аудіовізуальної продукції також має свої власні особливі характеристики. Чень Сюй вказує на таку особливість перекладу субтитрів зокрема телевізійних ситкомів: «Ситком є видом мистецтва, найбільш тісно пов'язаним з повсякденним життям. Велика частина діалогів і сленгу в ньому взята з життя та Інтернет-спілкування, тому мова перекладача має бути максимально розмовною, легкою для розуміння, близькою до мови аудиторії і культурних звичок» [44]. Під час перекладу субтитрів необхідно пам'ятати, що в кінотеатрі чи під час перегляду контенту на телебаченні у глядача немає можливості перечитати незрозуміле, тому кількість незрозумілого треба звести до мінімуму.

Підсумовуючи, перекладач субтитрів має не лише добре знати мову оригіналу та перекладу, але й мати музичний слух, здатність зробити правильний вибір, вирішуючи, яка інформація є важливою, а яка – ні в певному контексті, він повинен володіти хорошими мовними навичками та розуміти, як передати, видалити і спростити інформацію таким чином, щоб глядач залишився задоволеним. Він повинен мати здатність передати мотив, а також добре розвинене естетичне почуття.

Готліб наголошує: «Перекладач субтитрів не може мати тих самих свобод, якими користується перекладач письмових творів. Окрім того, він стикається з часовими та просторовими обмеженнями, що притаманні аудіовізуальним медіа, він не може уникнути також факту, що завжди є хтось, [...] хто дуже добре розуміє, що говорять люди на екрані» [23, с. 316].

Зважаючи на вищезгадані труднощі субтитрування, а також на те, що субтитри, задіяні в даному дослідженні, належать до типу міжмовного субтитрування, можна очікувати, що певна частка інформації з тексту оригіналу буде опущена в перекладі, і при перекладі ідіом в деяких випадках буде застосована стратегія пропуску (див. Підрозділ 1.2).

На сучасному етапі субтитрування в Китаї можна розділити на ліцензійне, що підтримується урядом Китаю, та аматорське, тобто таке, що здійснюється фансаб-групами і частково обмежується законом [42].

Ліцензоване субтитрування має три основних напрямки.

Перший напрямок – це переклад іноземного продукту китайською мовою для показу в кінотеатрах, телебаченні та онлайн. Він з'явився через деякий час після того, як наприкінці XIX ст. до Китаю було імпортовано іноземні фільми. [42, с. 27].

Другий напрямок стосується перекладу китайських аудіовізуальних продуктів на іноземні мови з метою «демонструвати китайську культуру та цінності міжнародній аудиторії та змінити імідж Китаю» в усьому світі [42, с. 27].

Третій напрямок – це переклад китайських фільмів та телевізійних шоу мовами етнічних меншин у Китаї. Аудіовізуальні продукти в Китаї ще з 1950-х років перекладалися мовами етнічних меншин, такими як «монгольська та тибетська для досягнення ідеологічних, освітніх і соціальних цілей, а також задоволення розважальних потреб етнічних меншин» [42, с. 27].

Проте, найпоширенішим способом доступу до іноземних аудіовізуальних продуктів для китайців є не перегляд ліцензованого продукту, а використання фансабів [42].

Фансаб (англ. «fansub», скорочення від англ. «fan subtitled», укр. «аматорські субтитри, фансаб») — відеоматеріал з субтитрами або ж самі субтитри, випущені незалежно від офіційних розповсюджувачів. Переклад та іншу технічну роботу виконують любителі. Фансаб розглядається його творцями як хобі чи, рідше, як благодійна діяльність і, відповідно, здійснюється безоплатно [11].

Після китайської економічної реформи 1978 року спілкування між Китаєм і західними країнами, такими як США та Великобританія, стало більш частим [45]. Імпорт американських телевізійних програм став важливим каналом міжкультурної комунікації між Китаєм і західними країнами, проте, більшість західних розваг урядове регулювання не допускало. Відсутність достатньої кількості офіційно санкціонованих матеріалів, яка могла б задовольнити попит аудиторії, разом зі швидким розвитком Інтернету наприкінці ХХ ст. сприяли нестримному росту ринку відео-піратства в Китаї [39], [41]. Саме в цей період у Китаї з'явилися фансаб-групи.

Станом на 2018 рік використання фансабів було найпоширенішим способом для китайців отримати доступ до іноземних телесеріалів [40].

Згідно зі статтею, написаною однією з найбільших китайських фансаб-груп «YYeTs» («人人影视») від 10 червня 2010 року, рух фансабів у Китаї почався з анімації та повільно поширився на західні телешоу, такі як «Друзі». Але лише у

2005 році, з прем'єрою американської телевізійної драми «Втеча з в'язниці», фансаб-групи набули надзвичайної популярності в Китаї [40].

У цей час популярна преса також почала помічати фансаб-групи — у 2006 році газета «The New York Times» опублікувала статтю про 5 китайських фансаб-груп [21]. Проте, увага ЗМІ не дала фансаб-групам легітимності.

У грудні 2009 року в Китаї відбулося масштабне придушення онлайн-обміну відео, і це опосередковано завдало шкоди каналам розповсюдження фансаб-груп [43]. Відтоді різні фансаб-груп зазнали обмежень від уряду Китаю [24], і, все ж, наразі в Китаї все ще діють численні групи – станом на 2017 рік в країні було нараховано 75 активних фансаб-груп [17]. Це показує, що вони знайшли спосіб орієнтуватися в суворому світі китайського кіберпростору. Китайські субтитри до ситкому «Теорія Великого вибуху», з яких був зібраний матеріал для дослідження, були створені саме однією з таких груп.

Отже, опрацювавши теоретичне підґрунтя англо-китайського перекладу ідіом у субтитрах, можна зробити такі **висновки**:

Найпоширенішими класифікаціями стратегій перекладу ідіом у західному мовознавстві та у всьому світі є класифікації американських дослідників Мони Бейкер та Юджина Найди.

Класифікація Бейкер складається з 4-х стратегій:

1. підбір ідіоми подібного значення та форми;
2. підбір ідіоми подібного значення та неподібної форми;
3. перефразування;
4. пропуск.

Найда ж у своїй класифікації, яка також складається 4-х стратегій, описує дві нові стратегії, а саме: дослівний переклад та переклад шляхом скорочення, тоді як залишає стратегії перефразування та підбору ідіоми подібного значення та форми Бейкер, які в його класифікації називаються вільним перекладом та перекладом шляхом запозичення відповідно.

Одна з класифікацій американських дослідників користується великою популярністю в Китаї, а саме: класифікація Лоуренса Венуті, що складається з двох загальних стратегій - асиміляції та дисиміляції.

До найвідоміших класифікацій саме китайських дослідників належать класифікації Чжана Пейцзі та Лі Гуонаня, які є схожими між собою та складаються з таких стратегій англо-китайського перекладу ідіом: дослівний переклад, підбір відповідника та вільний переклад.

Ся Чжанхун виділяє дослівний, вільний, та комбінований англо-китайський переклад ідіом з подальшим їх поділом на підвиди.

Цзі Іжчи не виділяє конкретних стратегій перекладу ідіом, проте він розділяє всі англійські та китайські ідіоми на відповідники, напіввідповідники та ті, що не мають відповідників, і, на його думку, підібрати стратегію для перекладу ідіоми найлегше саме після визначення типу ідіоми.

Над темою, яку розвивав Цзі Ічжи, продовжили працювати у XXI ст. Ши Веньцзюань та Цзян Юйхун, які досліджували поняття збігу та конфлікту культурної конотації. Вони зазначають, що існування конфліктів культурної конотації та їх прояв у ідіомах англійської та китайської мов обумовлюються різними історіями, географічними умовами, релігійними культурами тощо Китаю і Великобританії та інших країн, на території яких розвивалась та розвивається англійська мова. Тоді як існування збігів культурної конотації є результатом схожої психології, фізіології та когнітивних здібностей всіх людей на Землі. Такі збіги поділяються на повні збіги, збіги концептів та збіги зображень.

Оскільки мова телевізійного контенту є надзвичайно образною і наповнена ідіомами, розуміння конфліктів та збігів культурної конотації, а також причин, якими обумовлюється їх існування, є критичним для якісного перекладу телевізійних субтитрів.

Хорхе Діас-Сінтас та Алін Рамаель, спираючись на лінгвістичний вимір субтитрів, поділяють їх та внутрішньомовні, міжмовні та двомовні, тоді як

Генрік Готліб та Сяо Хе в окремих класифікаціях в лінгвістичному аспекті поділяють їх лише на одномовні та двомовні.

Типів технічних обмежень, які є характерними для перекладу субтитрів на протиположні іншим видам перекладу, є три – простір, час і презентація. Всі ці обмеження вимагають від перекладача не лише ідеального знання мови оригіналу та мови перекладу, а й також музичного слуху, розвиненого естетичного почуття та розуміння того, як правильно скоротити переклад в разі необхідності, щоб глядач не упустив важливої для розуміння подій на екрані інформації.

На сьогоднішній день субтитрування надзвичайно розвинене в Китаї і має два напрямки: ліцензійне, тобто те, що підтримується урядом Китаю, та аматорське, тобто те, що здійснюється фансаб-групами. Друге є основним доступом до іноземного телевізійного контенту для китайців, оскільки підтримувані урядом організації не виробляють достатньо офіційно санкціонованих матеріалів для задоволення попиту величезної аудиторії. Попри те, що діяльність фансабів частково обмежується законом, на сьогодні відомо кілька десятків фансаб-груп, які досі активно створюють субтитри для західного медіа-контенту, які користуються шаленим попитом серед населення Китаю.

РОЗДІЛ II. Особливості англо-китайського перекладу ідіом у субтитрах ситкому «Теорія Великого вибуху»

2.1. «Теорія Великого вибуху» як значиме явище у китайському медіа-просторі

Ситком американського виробництва «Теорія Великого вибуху», який транслювався з 2007 по 2019 рік, здобув значну кількість прихильників в Китаї з часу його прем'єри на китайській платформі «Sohu Video» (《搜狐视频》). У 2014 році короточасна заборона китайського медіа-цензору транслювати ситком онлайн викликала обурення у мільйонів фанатів [38]. У відповідь на закінчення серіалу у 2019 році один з користувачів китайського онлайн-форуму «Чжиху» (《知乎》) написав у своєму дописі: «Для мене «Теорія Великого вибуху» – величний серіал, він приніс мені багато знань і радості. Що ще важливіше, прагнення головних героїв до здійснення своїх мрій, їх щирість, відданість науці та відкритість до світу завжди матимуть на мене великий вплив» [55]. На думку Шень Сіньмей, основною причиною популярності ситкому серед китайців є те, що його короткі 20-хвилинні серії та велика кількість культурно-забарвленої лексики чудово підходять для вивчення іноземцями англійської мови [15].

2.2. Процес відбору матеріалу для дослідження

З метою відбору ідіом для дослідження китайськомовні субтитри ситкому «Теорія Великого вибуху» було завантажено з веб-сайту однієї з найбільших китайських фансаб-груп «YYeTs» (《人人影视》) [49]. З технічних причин на момент підготовки матеріалу для дослідження на веб-сайті були доступні субтитри лише до 1-5 сезонів загальною кількістю в 135 серій, в середньому, по 20 хвилин кожна, тому саме ці сезони було взято за основу для відбору матеріалу дослідження. В процесі перегляду 1-5 сезонів ситкому з китайськими субтитрами було відібрано 68 ідіом, які, на нашу думку, найкраще відображали історичні та культурні особливості процесу формування англійської мови, та їх переклади.

2.3. Ідіоми, які було перекладено неадекватно

Перед тим, як говорити про виокремлені в процесі роботи стратегії перекладу, необхідно наголосити на тих випадках, коли перекладачу не вдалося відтворити зміст оригіналу засобами китайської мови. Таких випадків виявилось 4 із 68-ми, тобто $\approx 5,9\%$ від загальної кількості відібраних ідіом. Ці переклади було визначено неадекватними, і вони свідчать про те, що перекладачу не вдалось зрозуміти значення певних ідіом англійської мови, а отже, і передати їх зміст. Ці 4 випадки наведені нижче:

1. Sadly, that's my home run swing .	На жаль, це мій фірмовий трюк [34] (букв. «хоум-ранівський розмах).	挺惨的, 在我们家, 这就像是家族传统。	На жаль, у нас вдома це сімейна традиція. [7]
---	---	----------------------	---

Ідіома «*home run swing*» походить з улюбленої гри американців – бейсболу – і буквально перекладається «хоум-ранівський розмах». Значення ж цієї ідіоми, згідно з Urban Dictionary, – «метод для досягнення успіху, яким людина часто користується», «фірмовий трюк» [34]. Перекладач переклав ідіому так: «家族传统» («сімейна традиція» [7]). Очевидно, він був спантеличений словом «home» («дім») в оригінальній ідіомі, і, не розуміючи її значення, підібрав для перекладу вираз, який у своєму складі також має слово «дім», але не відповідає значенню оригінальної ідіоми. Ця ситуація могла бути спричинена маловживаністю ідіоми, а тому і відсутністю її у великих тлумачних словниках.

2. I'm not feeling so hot either.	Я також без настрою [20].	我也不觉得自己有多性感。	Я також не почувуюсь сексуальною.
--	---------------------------	--------------	-----------------------------------

У цьому випадку помилка перекладача є абсолютно зрозумілою. Ідіому «*I'm not feeling so hot*» він переклав як «不觉得自己有多性感» («не почувуюся сексуальною»). Ідіома «to feel hot», дійсно, має значення «почуватися

сексуальним», і є надзвичайно розповсюдженою в неформальному спілкуванні [34]. Проте, ідіома «*I'm not feeling so hot*» має інше значення, а саме «почуватися без настрою» або «почуватися нездоровим» [20]. Далі необхідно зауважити, що репліка з цією ідіомою була використана героїнею в серіалі у відповідь на скарги іншого героя на поганий настрій, саме тому вона мала на увазі не сексуальність, а свій також поганий настрій.

<p>3. He tried very hard to keep your secret. If Howard hadn't drugged him, he would've taken it to his grave.</p>	<p>Він дуже старався зберегти твою таємницю. Якби Говард не дав йому снодійне, він би забрав її з собою в могилу.</p>	<p>他已经很努力地替你保密了，要不是霍华德给他灌了安眠药，他是不会自掘坟墓的。</p>	<p>Він дуже старався зберегти твою таємницю, і якби Говард не дав йому снодійне, він би не копав собі могилу [7].</p>
---	---	--	---

Ідіома «*to take a secret to one's grave*» перекладається буквально як «взяти таємницю з собою в могилу». За Merriam-Webster Dictionary, значення цієї ідіоми – «зберегти таємницю до смерті» [20]. Перекладач підібрав для перекладу китайською чен'юй, який також побудований на образі могили, а саме «自掘坟墓» (букв.: «самому копати могилу»), але який має зовсім інше значення, а саме: «самому шукати своєї загибелі» [7].

<p>4. Are you sure things can't work out with you and Leonard? I'm just wondering if you really gave it the old college try.</p>	<p>Ти впевнена, що у вас з Леонардом нічого не вийде? Мені просто цікаво, чи справді ти доклала всіх зусиль [20] (букв.: «спробувала, як в старому коледжі»).</p>	<p>你确定你和莱纳德没戏了？我只是想知道你是否真的试过旧学院派的做法。</p>	<p>Ти впевнена, що у вас з Леонардом все покінчено? Просто хотілось би знати, чи ти дійсно спробувала старий шкільний спосіб.</p>
---	---	--	---

Ідіому «*to give it the old college try*» буквально можна перекласти так: «спробувати, як в старому коледжі». Згідно з Merriam-Webster Dictionary, вона має значення «докласти всіх зусиль», «дуже постаратися» [20]. Як бачимо, перекладач безуспішно застосував калькування, в результаті чого переклад не має жодного сенсу.

2.4. Власна класифікація стратегій англо-китайського перекладу ідіом у телевізійних субтитрах

Варто зазначити, що аналіз на визначення використаних при перекладі ідіом стратегій було здійснено на 64-х ідіомах та їх перекладах із 68-ми виділених взагалі, оскільки 4 ідіоми, які було перекладено неадекватно, участі у даному аналізі не брали.

2.1.1. Вільний переклад

Першою виділеною стратегією є стратегія **вільного перекладу**, або **перекладу змісту**. Як вже зазначалось раніше, вільний переклад ідіоми — це передання змісту оригінальної ідіоми в без використання метафоричних образів. Судячи з результатів цього та деяких інших досліджень [12] [25], саме вільний переклад є найбільш часто використовуваною стратегією для перекладу ідіом в телевізійних субтитрах. За цією стратегією було перекладено 30 ідіом із 64-х, тобто $\approx 46,9\%$ із загальної кількості адекватно перекладених. Наприклад:

1. But I was throwing you a bone.	Та я тебе жалів [20] (букв.: «я кидав тобі кістку»).	但事实是，我在可怜你。	Та, насправді, я тебе жалію.
--	--	-------------	------------------------------

Ідіома «*to throw somebody a bone*» буквально перекладається як «кинути комусь кістку». Згідно з Merriam-Webster, ідіома означає «запропонувати (комусь) щось не дуже важливе чи цінне, щоб припинити скарги чи заспокоїти» [20]. На китайську мову ідіому було перекладено «我在可怜你» («я тебе жалію»). Очевидно, що перекладач зрозумів загальний зміст ідіоми англійською мовою і побудував на ньому свій варіант перекладу.

2. Maybe we can find some corners to cut.	Можливо, нам вдасться знайти, де б зекономити [13] (букв.: «де зрізати кути»).	说不定能找到些能缩减的开支。	Можливо, вдасться знайти витрати, які можна скоротити.
--	--	----------------	--

Ідіома «*to cut corners*» буквально перекладається як «зрізати кути», а за словником Cambridge має таке значення: «заощадити гроші або час, роблячи щось, не включаючи в процес деякі частини, дії чи деталі, що робить результат не таким хорошим, яким він міг бути» або, якщо спростити пояснення, «заощадити час чи гроші» [13]. Вираз «*find some corners to cut*» було перекладено на китайську так: «找到些能缩减的开支» («знайти витрати, які можна скоротити»).

3. Hold your horses, young man. Here in Texas, we pray before we eat.	Притримай коней, хлопче [16] (букв.: «зажди»). Тут, в Техасі, ми молимося перед тим, як їсти.	等等，年轻人。这里是德克萨斯州，饭前得先祈祷。	Зажди, хлопче. Це – Техас, перед тим, як їсти, треба молитися.
--	---	-------------------------	--

Буквальний переклад ідіоми «*to hold one's horses*» – «тримати коней», а значення її за словником Collins – «стриматися, почекати» [16]. Переклад ідіоми на китайську мову, очевидно, було побудовано на поясненні її значення – «等等» («зажди»).

2.1.2. Підбір виразу такого ж значення та форми

Ця стратегія може також називатися дослівним перекладом або калькуванням. Із 64 ідіом, переклад яких виявився адекватним, 8 було перекладено з використанням цієї стратегії, тобто 12,5%. Наприклад:

1. So she's not Indian? The boy is just sowing some wild oats.	То й що, що вона не індуска? Хлопець просто розважається [20] (букв «сіє дикий овес»).	不是又怎么了， 儿子只是在播种 种子而已。	То й що, синок просто розважається [7] (букв. «сіє зерно»).
--	---	-----------------------------	---

Згідно зі словником Merriam-Webster, вираз «*to sow (wild) oats*» буквально перекладається «сіяти (дикий) овес» і означає «мати багато сексуальних стосунків, особливо в молодості» [20]. Ідіому було перекладено на китайську як «播种种子», де «播种» – сіяти, а «种子» – зерно. Очевидно, що для повністю еквівалентного дослівного перекладу перекладач міг би використати словосполучення «野燕麦» (дикий овес) замість слова «种子» (зерно), але тоді вираз не був би зрозумілим для китайського глядача, оскільки зерно є універсальним символом родючості в більшості народів світу [32, с.1], в тому числі й у Китаї, оскільки є контекстуальним синонімом слова «сперма» в китайській мові [7], тоді як дикий овес такої універсальної асоціації не має.

2. Despite his hard shell , Howard is a very sensitive man.	Незважаючи на його міцну оболонку, Говард дуже чутлива людина [20].	尽管霍华德用坚 强的外壳来保护 自己，其实他是 个非常敏感的 人。	Хоча Говард захищає себе твердою оболонкою, насправді він дуже чутлива людина.
---	---	---	--

«*To have a hard shell*» або «*to be hard-shelled*» - північноамериканська ідіома, що буквально перекладається «мати міцну оболонку (міцний панцир)» і, згідно з Merriam-Webster, означає «бути суворим, безкомпромісним» [20]. Вираз «a hard shell» (міцна оболонка) було перекладено як «坚强的外壳», де «坚强的» – міцна, а «外壳» – оболонка. Вираз «坚强的外壳» не є широко

використовуваним в китайській мові, проте образ, на якому побудований цей вираз, є універсально зрозумілим.

3. Why fall down the rabbit hole and into a land of magnet?	Нащо падати в кролячу нору та сходити з розуму?	明明要掉进兔子洞，怎么就变成迷幻世界了?	Ясно, що впадеш в кролячу нору і зійдеш з розуму!
--	---	----------------------	---

Буквальний переклад ідіоми «*to fall down the rabbit hole*» - «впасти в кролячу нору», а її значення згідно зі словником Collins – «потрапити в ситуацію або розпочати процес чи подорож, яка є особливо дивною, проблематичною, складною чи хаотичною, а особливо таку, яка стає дедалі хаотичнішою в міру її розвитку чи розгортання» [16]. На китайську мову ідіому було перекладено як «掉到兔子洞», де «掉进» – впасти, а «兔子洞» – кроляча нора. Ідіома має цікаве походження: Льюїс Керролл створив цей вираз як назву для першого розділу свого роману «Пригоди Аліси в країні чудес» 1865 року, після чого ідіома повільно увійшла до англійської мови [33]. Судячи з деяких китайських інтернет-статей, написаних про цю ідіому [57] [50], вона, хоч ще і не стала ідіомою китайської мови, проте, вираз «掉到兔子洞» використовується китайцями все частіше.

2.1.3. Підбір виразу такого ж значення, іншої форми

До перекладів за допомогою цієї стратегії було віднесено переклади шляхом підбору виразу (не ідіоми), який співпадає значенням з оригінальною ідіомою, але побудований на іншому метафоричному образі (образах).

Кількість ідіом, перекладених таким чином, становить 4 із 64-х адекватно перекладених, тобто $\approx 6,2\%$. Наприклад:

1. Did I pluck a nerve there?	Я уразила в живе [20] («смикнула за нерв»)?	我是不是踩到地雷了?	Я наступила на міну?
--------------------------------------	---	------------	----------------------

Ідіома «*to pluck a nerve*» буквально перекладається як «смикнути за нерв» і за Merriam-Webster має значення «сказати щось, що змушує когось почуватися злим, засмученим чи збентеженим», «уразити в живе» [20]. Перекладач здійснив переклад ідіоми шляхом підбору виразу «踩到地雷», що буквально перекладається як «наступити на міну». Перекладач замінив «смикнути за нерв» на «наступити на міну», оскільки, певно, вважав, що другий варіант буде більш зрозумілим для китайськомовних глядачів.

Вираз «踩到地雷» («наступити на міну») є поширеним в китайській мові у своєму буквальному значенні [7], але не в образному значенні, у якому його запропонував перекладач. Незважаючи на це, його образне значення зрозуміле при перегляді субтитрів завдяки універсальності образу міни як символу небезпеки чи чогось, чого необхідно уникати всілякими способами.

<p>2. Here's the difference – the possibility exists that Leonard could have a birthday party before hell freezes over.</p>	<p>Ось у чому різниця: існує ймовірність того, що Леонард відсвяткує День народження до того, як на горі свисне [13] (букв.: «до того, як пекло замерзне»).</p>	<p>区别在这儿……里奥纳德享受一次生日派对，还有可能在地狱毁灭之前发生。</p>	<p>Ось у чому різниця: Леонард зможе відсвяткувати День народження до того, як на горі свисне [7] (букв: «до того, як пекло зруйнується»).</p>
--	---	---	--

Буквальний переклад ідіоми «*when hell freezes over*» – «коли пекло замерзне», а її значення в словнику Cambridge пояснюється так: «якщо ви говорите, що щось станеться, коли пекло замерзне, ви маєте на увазі, що цього не станеться ніколи» [13]. Перекладач переклав ідіому так: «在地狱毁灭之前» («до того, як пекло зруйнується»), тобто здійснив її переклад, змінивши образ, на якому вона побудована. В оригінальній ідіомі пекло замерзає, а в перекладі – руйнується.

Таку заміну образу варто обумовити різницею між китайським та західним уявленням про пекло. Китайське пекло (地獄) – це підземний лабіринт, де грішників, так же, як і в західному пеклі, піддають тортурам [53], проте, китайське пекло не асоціюється з вогнем, в той час як в західному уявленні, тобто в уявленні, що витікає з християнських вірувань, пекло потопає у язиках вогню. Саме тому, дослівний переклад ідіоми «when hell freezes over» китайською був би менш зрозумілим для китайськомовного глядача.

2.1.4. Підбір ідіоми такого ж значення та форми

Наступна стратегія полягає в тому, що переклад здійснюється шляхом підбору ідіоми, яка співпадає значенням з оригінальною ідіомою, і побудована на тому ж образі (образах), що і оригінальна ідіома. У інших класифікаціях ця стратегія також може називатись підбором відповідника.

Ши Веньцзюань та Цзян Юйхун називають ідіоми подібного значення та форми в англійській та китайській мовах *повними культурними збігами* і обумовлюють їх існування так: «Саме тому, що люди живуть на одній планеті, насолоджуються тією самою природою, проходять через однакові процеси розвитку, трапляються культурні збіги. Культурні збіги можна зустріти в багатьох аспектах людського життя» [31, с. 105].

За допомогою даної стратегії було перекладено всього 3 ідіоми із 64 проаналізованих, тобто $\approx 4,7\%$. Ми обумовлюємо це тим, що повні культурні збіги між культурою англійських країн та китайською культурою у вигляді пар ідіом не лише подібного значення, а й форми, хоч і існують завдяки причинам, вказаним вище, проте зустрічаються не дуже часто. Наприклад:

1. Oh, that was a dead end .	Ой, то був глухий кут [13].	那是死路一条。	То був глухий кут [7].
-------------------------------------	-----------------------------	---------	------------------------

Буквально ідіома «*dead end*» перекладається як «мертвий кінець»; за словником Cambridge вона має два значення: 1) «дорога, що закрита з одного кінця і нікуди не веде», 2) «ситуація, що не має надії на прогрес» [13]. Для

кращого розуміння контексту необхідно пояснити, що герой в серіалі, коли озвучував цю репліку, мав на увазі саме друге значення ідіоми. Китайською ідіому було перекладено через чен'юй «死路一条», що має значення «глухий кут» [7], де «死路» – мертва дорога (шлях), а «一条» – рахівне слово.

2. What's happening to us? We're falling apart.	Що з нами відбувається? Ми розвалюємося [13].	我们这是怎么了? 分崩离析。	Що з нами сталося? Ми розвалюємося [7].
--	---	----------------	---

Ідіома «*to fall apart*» буквально перекладається як «розвалюватися», і, згідно зі словником Cambridge, «якщо організація, система чи угода розвалюються, вони виходять з ладу або перестають ефективно працювати» [13]. Для перекладу було підібрано чен'юй «分崩离析» з таким же значенням – «розвалюватися» – та подібною формою, оскільки «分崩» – «розпадатися», а «离析» – «розділятися» [7].

3. Giselle's hanging by a thread.	Жизень висить на волосині [20] (букв. «висить на нитці»).	吉塞尔现在命悬一线。	Жизель висить на волосині [7] (букв. «висить на нитці»).
--	---	------------	--

Ідіома «*to hang by a thread*» буквально перекладається як «висіти на нитці», і, за словником Merriam-Webster, означає «бути дуже близьким до смерті або невдачі» [20]. Варто зазначити, що в ситкомі під час використання ідіоми мова йшла про невдачу, але не про смерть. Китайською мовою ідіому було перекладено через чен'юй «命悬一线», буквальный переклад якого, а саме: «доля(життя) висить на нитці» [7] майже повністю співпадає з буквальним перекладом англійської ідіоми, так же, як і його значення.

2.1.5. Підбір ідіоми такого ж значення, іншої форми

Ця стратегія полягає в тому, що переклад здійснюється шляхом підбору ідіоми, яка співпадає за значенням з оригінальною ідіомою, але яка побудована іншому метафоричному образі (образах).

Ши Венцзюнь та Цзян Юйхун називають ідіоми подібного значення та різної форми в англійській та китайській мовах *культурними збігами концептів* [31, с. 105].

Значна кількість проаналізованих ідіом була перекладена із застосуванням даної стратегії, а саме: 17 із 64-х, тобто $\approx 26,6\%$.

1. What the hell do you mean, « dead end »?	Що, в біса, ти маєш на увазі під «глухим кутом»? [13]	你说《强弩之末》到底是什么意思?	Що, в біса, ти маєш на увазі під «не можеш йти далі»? [7]
--	---	------------------	---

Про ідіому «*dead end*» вже йшлося в контексті аналізу перекладу шляхом підбору ідіоми такого ж значення та форми, проте, серед відібраних для дослідження ідіом вона зустрічається двічі і перекладається за допомогою двох різних стратегій.

Як вже зазначалося, ідіома «*dead end*» перекладається буквально як «мертвий кінець»; за словником Cambridge вона має два значення: 1) «дорога, що закрита з одного кінця і нікуди не веде», 2) «ситуація, що не має надії на прогрес» [13]. В цьому випадку вона перекладається китайською чен'юєм «强弩之末». Образ, на якому побудований цей чен'юй, відрізняється від образу в ідіомі оригінального тексту: буквальний його переклад – «стріла, випущена з потужного арбалета під час польоту». При цьому, значення чен'юю є подібним до значення ідіоми в оригіналі, а саме: «втратити сили», «не мати змоги йти далі» [7].

2. Oh... that is completely below the belt .	Ой... це зовсім нижче поясу.	你们这是恶意中伤。	Ви навмисно обмовляєте [7].
---	------------------------------	-----------	-----------------------------

Буквальний переклад ідіоми «*below the belt*» – «нижче поясу». В словнику Cambridge її значення пояснюється так: «про зауваження кажуть «нижче поясу», якщо воно дуже образливо і несправедливе» [13]. Китайською мовою її перекладено чен'юєм «恶意中伤», який в контексті форми немає нічого спільного з англійською ідіомою, оскільки буквально перекладається як «нашкодити зі злим наміром». Проте, за значенням чен'юй співпадає з англійською ідіомою, оскільки має значення «обмовляти і говорити погано про інших, щоб їх образити або підставити» [7].

3. The die has been cast.	Що зроблено, те зроблено [20].	木已成舟。	Що зроблено, те зроблено [7].
----------------------------------	--------------------------------	-------	-------------------------------

Ідіома «*the die has been cast*» перекладається буквально так: «форму вже відлито», і, згідно з Merriam-Webster, має таке значення: «були прийняті рішення, які неможливо змінити», «що зноблено, те зроблено» [20]. Китайською мовою ідіому було перекладено чен'юєм «木已成舟» (букв.: «дерево вже стало човном»). Очевидно, що в китайському чен'юї використовуються зовсім інші образи, ніж в англійській ідіомі, проте значення є аналогічним, а саме: «що зноблено, те зроблено» [7].

2.1.6. Пропуск

Ця стратегія також може називатись **опущенням**, і взята напряму з класифікації Мони Бейкер.

Із 64-х проаналізованих ідіом лише 2 було пропущено перекладачем, що дорівнює $\approx 3,1\%$, а саме:

1. - Is this a bad time?	- Зараз невдалий час?	- 来的不是时候吗?	- Прийшов у невдалий час?
--------------------------	-----------------------	------------	---------------------------

- Yeah, but I don't see a better one on the horizon , so...	- Так, але я не бачу кращого найближчим часом, тож... [20] (букв. «на горизонті»)	- 对, 不过我也看不出你什么时候来合适。	- Так, але і вдалого я не бачу.
--	---	-----------------------	---------------------------------

Буквальний переклад ідіоми «*on the horizon*» - «на горизонті», і значення її за Merriam-Webster – «найближчим часом» [20]. Перекладач пропустив цю ідіому в перекладі, але ми не вважаємо це помилкою, оскільки, як вже зазначалося (див. Підрозділ 1.2), при субтитруванні, за умови, якщо це не вплине на зміст висловлювання, пропуски певних елементів висловлювання часто допускаються через обмеження часу та місця на екрані.

2. It just creams my corn .	Це просто виводить мене з себе. (букв. «мастить маслом мою кукурудзу») [53]
------------------------------------	---	-------	-------

Ідіома «*to cream one's corn*» буквально перекладається як «мастити маслом кукурудзу», і, згідно з Urban Dictionary, означає «виводити з себе» [34]. Дана ідіома є порівняно новою в англійській мові і використовується, здебільшого, у молодіжних колах. Вона навіть відсутня в таких великих словниках як Merriam-Webster Dictionary, Cambridge Dictionary та Collins Dictionary [20], [13], [16]. Саме тому існує велика вірогідність того, що перекладачу не вдалось зрозуміти її значення, а тому він вдався до стратегії пропуску.

Отже, з проробленої роботи по визначенню стратегій, якими користуються носії китайської мови для англо-китайського перекладу ідіом у телевізійних субтитрах доходимо таких **висновків**:

Для дослідження із китайськомовних субтитрів до 1-5 сезонів американського ситкому «Теорія великого вибуху» було відібрано 68 ідіом, які,

на нашу думку, найкраще відображають історичні та культурні особливості процесу формування англійської мови (див. Додаток 3).

Із 68-ми відібраних для дослідження ідіом було виділено 4, які було перекладено неадекватно, і виключено з подальшого аналізу (див. Додаток 1).

Для цілей цієї роботи, опрацювавши класифікації стратегій англо-китайського перекладу ідіом та перекладу ідіом взагалі американських та китайських дослідників, було створено власну класифікацію стратегій англо-китайського перекладу ідіом. Дана класифікація відрізняється від інших, опрацьованих нами, тим, що в ній чітко розмежовуються ідіоми та вирази, в яких використовується метафоричний образ, але які ідіомами не є. Наголошувати на такому розмежуванні важливо, оскільки, як відомо, не кожен метафоричний вираз є ідіомою і, в більшості випадків, для того, щоб такий вираз перетворився на ідіому, необхідні десятки, або й сотні років активного його вживання в суспільстві.

Отже, без участі 4-х ідіом, переклад яких був визначений як неадекватний, ми проаналізували 64 ідіоми та їх переклади і встановили, що вони були перекладені за допомогою 6-ти стратегій:

1. **вільний переклад** – використано для 30-ти ідіом ($\approx 46,9\%$);
2. **підбір виразу такого ж значення та форми, або дослівний переклад, або калька** – використано для 8-ми ідіом ($12,5\%$);
3. **підбір виразу такого ж значення, іншої форми** – використано для 4-х ідіом ($\approx 6,2\%$);
4. **підбір ідіоми такого ж значення та форми, або підбір відповідника** – використано для 3-х ідіом ($\approx 4,7\%$);
5. **підбір ідіоми такого ж значення, іншої форми** – використано для 17-ти ідіом ($\approx 26,6\%$);
6. **пропуск, або опущення** – використано для 2-х ідіом ($\approx 3,1\%$) (див. Додаток 2).

ВИСНОВКИ

Ідіоми є універсальним мовним явищем, але в англійській та китайській мовах вони мають особливі форми виразу, оскільки в формуванні їх семантичної структури величезну роль відіграють культурні, історичні, географічні та інші позамовні фактори.

Оскільки переклад ідіом є одним з найскладніших аспектів англо-китайського перекладу, для полегшення цього завдання американські та китайські дослідники розробили численні класифікації стратегій англо-китайського перекладу ідіом.

Мета даної роботи полягала у ідентифікації стратегій, якими користуються носії китайської мови для англо-китайського перекладу ідіом на матеріалі англійських ідіом та їх перекладів, відібраних з тексту та субтитрів ситкому «Теорія Великого вибуху». Для досягнення цієї мети ми здійснили ряд послідовних кроків.

По-перше, ми виокремили 68 ідіом з оригінального тексту ситкому та їх переклади з китайськомовних субтитрів до нього (див. Додаток 3). Приналежність кожного виразу до категорії ідіом була підтверджена за допомогою респектабельних онлайн-словників.

По-друге, ми здійснили аналіз адекватності перекладів, в результаті якого визначили, що зміст перекладів 4-х ідіом із 68-ми відібраних не відповідав змісту оригіналу, тому в подальшому аналізі на визначення використаних стратегій перекладу вони участі не брали (див. Додаток 1).

По-третє, ми визначили, що при перекладі 64-х ідіом було використано 6 стратегій перекладу, які склали власну класифікацію стратегій англо-китайського перекладу ідіом у телевізійних субтитрах, оскільки в ній, на відміну від інших опрацьованих класифікацій, чітко розмежовуються поняття виразу з метафоричним образом та власне ідіоми. Цими стратегіями є:

1. **вільний переклад**, за допомогою якого було перекладено 30 ідіом, які приблизно дорівнюють 46,9%;
2. **підбір виразу такого ж значення та форми, або дослівний переклад, або калька**, за допомогою якого було перекладено 8 ідіом, які дорівнюють 12,5%;
3. **підбір виразу такого ж значення, іншої форми**, за допомогою якого було перекладено 4 ідіоми, які приблизно дорівнюють 6,2%);
4. **підбір ідіоми такого ж значення та форми, або підбір відповідника**, за допомогою якого було перекладено 3 ідіоми, які приблизно дорівнюють 4,7%;
5. **підбір ідіоми такого ж значення, іншої форми**, за допомогою якого було перекладено 17 ідіом, які приблизно дорівнюють 26,6%;
6. **пропуск, або опущення**, який був використаний для перекладу 2-х ідіом, які приблизно дорівнюють 3,1% (див. Додаток 2).

По-четверте, ми визначили, що найчастіше була використана стратегія вільного перекладу, а саме: у $\approx 46,9\%$ випадків. Такий результат не є дивним, оскільки ця стратегія не вимагає від перекладача бездоганного знання обох мов та великої кількості зусиль, а також вона є надзвичайно корисною у тих випадках, коли неможливо підібрати відповідник або ідіому такого ж значення, іншої форми. На другому місці за частотою використання – стратегія підбору ідіоми такого ж значення, іншої форми, яка була використана у $\approx 26,6\%$ випадків. На нашу думку, ця стратегія є найбільш оптимальною для перекладу ідіом, оскільки за допомогою неї можна зберегти культурну забарвленість перекладу у тих випадках, коли повного еквіваленту англійської мови в китайській не існує, при цьому передавши основний зміст.

Найрідше була використана стратегія пропуску, або опущення, а саме: у $\approx 3,1\%$ випадків. Причина такого результату може заключатись в тому, що перекладач обґрунтовано неохоче використовував цю стратегію, боячись нею

зловживати. Ми також вважаємо, що, хоч використання цієї стратегії в перекладі субтитрів і обумовлене вагомими причинами, такими, як технічні обмеження, надто часте її використання матиме негативний вплив на переклад. Друга найменш часто використана стратегія – стратегія підбору ідіоми такого ж значення та форми, або підбору відповідника. Обумовлено це те, що, хоч результат використання цієї стратегії є надзвичайно бажаним для перекладача, пари ідіом-відповідників, тобто повні культурні збіги, у китайській та англійській мовах зустрічаються досить рідко.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білодід І. К. Словник української мови: В 11 т. – Т. 10: Т-Ф / Ред. кол.: І. К. Білодід (гол.ред.), А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк. – Київ: Наукова думка, 1979. – 638 с.
2. Мельничук О.С. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 1: А–Г / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), І. К. Білодід, В. Т. Коломієць, О. Б. Ткаченко. — Київ: Наукова думка, 1982. – 632 с.
3. Мельничук О.С. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 2: Д–Копці / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), В. Т. Коломієць, О. Б. Ткаченко. — Київ: Наукова думка, 1985. – 572 с.
4. Ужченко В. Д. Українська фразеологія / В. Д. Ужченко, Л. Г. Авксентьєв. – Харків: Основа, 1990. – 167 с.
5. Шевчук С. В. Ділове мовлення. Модульний курс: Підручник / С. В. Шевчук. – Київ: Літера ЛДТ, 2003. – 448 с.
6. Ахманова О. С. К вопросу о фразеологической сочетаемости и путях ее изучения / О. С. Ахманова, Э. М. Медникова, С. А. Григорьева. // Проблемы фразеологии и задачи ее изучения в высшей и средней школе. – 1978.
7. БКРС [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bkrs.info/>.
8. Семенов А. Л. Лексика китайского языка / А. Л. Семенов. – Москва: Восток-Запад, 2005. – 310 с.
9. Antonini R. The Perception of Subtitled Humor in Italy / Rachele Antonini. // Humor - International Journal of Humor Research. – 2005. – №2. – С. 209–225.
10. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation / Mona Baker. – London: Routledge, 1992. – 320 с.
11. Brenner R. Understanding Manga and Anime / Robin Brenner. – Westport: Libraries Unlimited, 2007. – 333 с.
12. Bujić A. Translation of idioms in TV subtitling / Ana-Marija Bujić. // Hieronymus. – 2014. – №1. – С. 1–34.

13. Cambridge Dictionary [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://dictionary.cambridge.org/>.
14. Chen L. On Literal Translation of English Idioms / Linli Chen. // English Language Teaching. – 2009. – №2. – С. 164–166.
15. Chinese fans emotional as The Big Bang Theory comes to an end [Электронный ресурс] // Fortune. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.scmp.com/abacus/culture/article/3029358/chinese-fans-emotional-big-bang-theory-comes-end>.
16. Collins Online Dictionary [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.collinsdictionary.com/>.
17. Davis D. W. Zimuzu and Media Industry in China / D. W. Davis, E. Yueh-yu Yeh. // Media Industries. – 2017. – №1. – С. 1–19.
18. Delabastita D. Translation and mass-communication: Film and T.V. translation as evidence of cultural dynamics / Dirk Delabastita. // Babel. – 1989. – №4. – С. 193–218.
19. Díaz Cintas J. Audiovisual Translation: Subtitling / J. Díaz Cintas, A. Remael. // Across Languages and Cultures. – 2008. – №2. – С. 291–299.
20. Dictionary by Merriam-Webster [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.merriam-webster.com/>.
21. French H. W. Subtitle subculture brings U.S. TV to China - Business - International Herald Tribune [Электронный ресурс] / Howard W. French // New York Times. – 2006. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.nytimes.com/2006/08/08/business/worldbusiness/08iht-china.2422918.html>.
22. Georgakopoulou P. Subtitling for the DVD Industry / Panayota Georgakopoulou. // Audiovisual Translation. – 2009. – С. 21–35.
23. Gottlieb H. Subtitles, Translation & Idioms / Henrik Gottlieb. – Copenhagen: Center for translation studies University of Copenhagen, 1997. – 354 с.

24. Hu K. Between informal and formal cultural economy: Chinese subtitle groups and flexible accumulation in the age of online viewing / Kelly Hu. // Routledge Handbook of East Asian Popular Culture. – 2016. – №1. – С. 45–54.
25. Kontenytė G. Translation of idioms in subtitles / Kontenytė Greta – Kaunas, 2016. – 77 с.
26. Lea D. Oxford Advanced Learner's Dictionary / D. Lea, J. Bradbury. – Oxford: Oxford University Press, 2020. – 1856 с.
27. Li Y. Strategies for Translating Subtitles / Yunxing Li. // Chinese Translators Journal. – 2001. – №4. – С. 38–40.
28. Liu D. Idioms: Description, Comprehension, Acquisition, and Pedagogy / Dilin Liu., 2007. – 224 с.
29. Nida E. A. Contexts in Translating / Eugene Albert Nida. – Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2001. – 125 с.
30. Nida E. A. Language, Culture, and Translating / Eugene Albert Nida. – Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press, 1993. – 208 с.
31. Shi W. Comparison and Contrast Between English and Chinese Idioms From Cultural Connotation Perspective / W. Shi, Y. Jiang. // Studies in Literature and Language. – 2015. – №1. – С. 102–113.
32. Shubhangana A. Many seeded apple: The fruit of fertility / Atre Shubhangana. // Bulletin of the Deccan College Post-Graduate and Research Institute. – 1987. – С. 1–7.
33. The Rabbit-Hole Rabbit Hole [Электронный ресурс] // The New Yorker. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.newyorker.com/culture/cultural-comment/the-rabbit-hole-rabbit-hole>.
34. Urban Dictionary [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.urbandictionary.com/>.
35. Venuti L. Rethinking Translation: Discourse, Subjectivity, Ideology / Lawrence Venuti. – London: Routledge, 1992. – 235 с.

36. Venuti L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation* / Lawrence Venuti. – London: Routledge, 1995. – 324 c. (
37. Wei Z. *Chinese-English Subtitle Translation Strategies from the Perspective of Communicative Translation Theory: A Case Study of China from Above* by Knyy Png and Klaus Toft / Zhao Wei. // *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. – 2022. – С. 142–147.
38. Why Chinese censorship couldn't stop 'Big Bang Theory' fans [Электронный ресурс] // *Fortune*. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: <https://fortune.com/2015/07/30/chinese-censorship-big-bang-theory/>.
39. Winfield B. *Market or Party Controls?* / B. Winfield, Z. Peng. // *Gazette*. – 2005. – №3. – С. 255–270.
40. Wu X. *The Art of Subtitling: A case study of a Chinese online fansub group* : дис. канд. культурології / Wu Xianwei – Syracuse, 2019. – 109 с.
41. Zhang P. *Life Insurance Industry Intervenes in the Aged Industry: Experience and Realistic Choice* / P. Zhang, Q. Mao. // *Southern Finance*. – 2013. – №3. – С. 79–82.
42. Zhuo J. *A comparative analysis of film subtitle translation from English to Chinese : a case study of 15 popular animation films* : дис. канд. філ. наук / Zhuo Jin – Manchester, 2017. – 356 с.
43. BT 关了, 油菜花的活雷锋散了 [Электронный ресурс] // *中国新闻网*. – 2009. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.chinanews.com.cn/cul/news/2009/12-16/2020090.shtml>.
44. 陈旭. 翻译目的论指导下的情景喜剧字幕翻译——以《欢乐一家亲》为例 / 陈旭. // *现代语言学*. – 2022. – №5. – С. 912–917.
45. 国内外英语影视作品字幕翻译研究 [Электронный ресурс] // *《英语教师》杂志社*. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.yyjszszs.com/news/442.html>.

- 46.冀一志. 从跨文化角度看习语翻译 / 冀一志. // 文化与语言. – 1998. – №3.
- 47.李国南. 英汉习用性比喻中的喻体比较与翻译 / 李国南. // 文化与交际. – 1998. – №1. – С. 435–447.
- 48.潘红. 归化还是洋化——谈翻译过程中文化信息的求真 / 潘红. // 外语教学. – 1999. – №1. – С. 27–30.
- 49.生活大爆炸 [Электронный ресурс] // YYeTs 人人影视 – Режим доступа до ресурсу: <https://m.yysub.net/resource?id=11005>.
- 50.童书历: 英语里的“掉进兔子洞”是什么意思? [Электронный ресурс] // 腾讯新闻. – 2022. – Режим доступа до ресурсу: <https://new.qq.com/rain/a/20220916A02D4D00>.
- 51.王少飞. 文学翻译的《归化》与《异化》 / 王少飞. – 2006. – С. 30–44.
- 52.肖荷. 文化软实力背景下汉英电影字幕翻译的功能对等研究 / 肖荷. // 现代语言学. – 2022. – №11. – С. 2402–2408.
- 53.萧登福. 汉魏六朝佛教之“地狱”说(上) / 萧登福. // 东方杂志. – 1988. – №2. – С. 34–40.
- 54.夏长洪. 论英语习语的翻译策略 / 夏长洪. // 承德石油高等专科学校学报. – 2017. – №3. – С. 83–86.
- 55.写在《生活大爆炸》剧终之前 [Электронный ресурс] // 知乎. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://zhuanlan.zhihu.com/p/64012392>.
- 56.闫玉涛. 翻译中的归化和异化: 沙译《水浒传》分析 / 闫玉涛. // 山东外语教学. – 2010. – №2.
- 57.用有用的例子来解释兔子洞 [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.aussiepasses.com/down-the-rabbit-hole/>.
- 58.张曼. 多模态视角下的影视字幕翻译——基于图文逻辑语义关系的研究 / 张曼. // 济宁学院学报. – 2018. – №2. – С. 70–74.

- 59.张培基. 英汉翻译教程 / 张培基. - 上海: 上海外语教育出版社, 1993.
- 294 c.
- 60.中国社会科学院语言研究所词典编辑室. 现代汉语词典 / 中国社会科学院语言研究所词典编辑室. - 北京: 商务印书馆, 2005. - 1947 c.

ДОДАТКИ

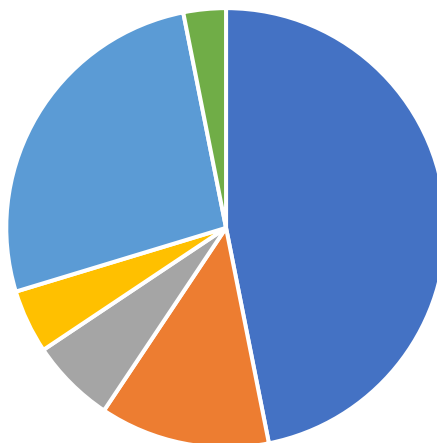
Додаток 1

Графік 1. Результати аналізу на визначення адекватності/неадекватності перекладу відібраних для дослідження 68-ми ідіом

Графік 2. Результати аналізу на визначення стратегій, використаних при перекладі відібраних для дослідження 64-х ідіом, які були перекладені адекватно

Результати аналізу на визначення стратегій, використаних при перекладі відібраних для дослідження 64-х ідіом, які були перекладені адекватно

- 1. Вільний переклад (перефразування) – 30 ідіом (≈ 46,9%)
- 2. Підбір виразу такого ж значення та форми (дослівний переклад, калькування) – 8 ідіом (12,5%)
- 3. Підбір виразу такого ж значення, іншої форми – 4 ідіом (≈ 6,2%)
- 4. Підбір ідіоми такого ж значення та форми (підбір відповідника) – 3 ідіоми (≈ 4,7%)
- 5. Підбір ідіоми такого ж значення, іншої форми – 17 ідіом (≈ 26,6%)
- 6. Пропуск (опущення) – 2 ідіоми (≈ 3,1%)

Таблиця 1. 68 ідіом, відібраних для дослідження з тексту ситкому «Теорія Великого вибуху» та їх переклади, відібрані з субтитрів до цього ситкому

Ідіоми, переклад яких було визначено неадекватним	
1. Are you sure things can't work out with you and Leonard? I'm just wondering if you really gave it the old college try .	你确定你和莱纳德没戏了？我只是想知道你是否真的试过旧学院派的做法。
2. He tried very hard to keep your secret. If Howard hadn't drugged him, he would've taken it to his grave .	他已经很努力地替你保密了，要不是霍华德给他灌了安眠药他是不会自掘坟墓的。
3. I'm not feeling so hot either.	我也不觉得自己有多性感了。
4. They also don't care for it if you stare at them and hyperventilate. Sadly, that's my home run swing .	挺惨的，在我们家这就像是家族传统。
Ідіоми, перекладені за допомогою стратегії вільного перекладу (перефразування):	
1. A tale of woe , perhaps?	可能是一个悲情故事？
2. And he's kind of down in the dumps .	他被甩了，很沮丧。
3. And I'll tell you something else, you're barking up the wrong tree .	我跟你明说吧，你勾搭错人了。
4. And it will knock your socks off!	大为惊叹呢！
5. And we pray that you help Sheldon get back on his rocker .	我们祈求您帮助 Sheldon 重新振作。

6. But I was throwing you a bone.	但事实是我在可怜你。
7. Did he ever have a shot with you?	他有很吸引你么？
8. Everybody in the engineering department is eating their hearts out.	工程院里的每个人都羡慕得要命。
9. Good idea, sit with her. Hold her, comfort her. And if the moment feels right, see if you can cop a feel.	好主意，坐在她身旁。抱着她，安慰她，如果你觉得时机不错，看看可不可以趁虚而入。
10.He doesn't have it. He's got squat.	他不知道，他哑口无言了。
11. Hold your horses , young man. Here in Texas, we pray before we eat.	等等，年轻人，这里是德克萨斯州饭前得先祈祷。
12.I am gonna introduce your friend to a world of hurt.	我要给你那位朋友点颜色瞧瞧。
13.I did not burst into tears , my eyes just got a little watery.	我没痛哭流涕，只是眼睛湿润了一下而已。
14.I don't have to break new ground here.	我用不着做新的研究。
15.I got it. Just hold you horses.	知道了，耐心点别吵。
16.I happened to gaze out the window and a brassiere caught my eye.	我碰巧在眺望窗外的景色，居然看到了一副罩罩。
17.If it had been a friend, I'm available to fill the void.	如果是朋友，我刚好可以填补空缺。

18.It doesn't matter, 'cause that's where it all went to hell .	没事，因为从那开始就出乱了。
19.Let's go,baby-- we're losing daylight .	说吧宝贝，天要黑了。
20.Let's think out the box for a moment.	让我们再想想别的。
21.Look, you've got to meet me halfway here .	我已经作出让步了，你也应该有所表示。
22.Maintaing five friendships promises to be a Herculean task ,so...	维持五个朋友的友情太困难了 所以……
23.Maybe we can find some corners to cut .	说不定能找到些能缩减的开支。
24.Oh, pulling strings , are we?	开始套近乎了吗。
25.Okay, if I may drill down to the bedrock of my question...	容许我把问题阐述地更清楚些……
26. Wall of silence .	都别吭气。
27.Well, that plays right into my wheelhouse .	这个我很拿手呢。
28.Well,poor boy had a fit .	发作了呀。
29.You have a really good grasp on this.	你很擅长这个嘛。
30.You're going to go down swinging , huh?	还不承认嘛。
Ідіоми, перекладені за допомогою стратегії підбору виразу такого ж значення та форми (дослівний переклад, калькування):	

1. And the rest of us have had our budgets cut to the bone .	我们剩下的人的预算就被啃到见骨了。
2. But on this physics bowl team, I rule with an iron fist .	不过在这支物理碗队伍里由我铁腕统治。
3. Despite his hard shell , Howard is a very sensitive man.	尽管霍华德用坚强的外壳来保护，自己其实他是个非常敏感的人。
4. Our pants are on fire .	我们就要火烧屁股了。
5. So she's not Indian. the boy is just sowing some wild oats .	不是又怎么了，儿子只是在播种种子而已。
6. Well, then, do me a favor and tell Leonard that he can drop dead!	那拜托你帮个忙告诉莱纳德他好去死了。
7. Why falling down the rabbit hole and into a land of magnet?	明明要掉进兔子洞，怎么就变成迷幻世界了。
8. You don't want to see your little bird leave the nest .	你不想让你的小小鸟离巢。
Ідіоми, перекладені за допомогою стратегії підбору виразу такого ж значення, іншої форми:	
1. Did I pluck a nerve there?	我是不是踩到地雷了?
2. Here's the difference-- the possibility exists that Leonard could have a birthday party before hell freezes over .	区别在这儿……里奥纳德享受一次生日派对，还有可能在地狱毁灭之前发生
3. It was friendly fire .	都是友军误伤。
4. Sorry, it's not part of my heartwarming and personal narrative in which a humble boy	不好意思，这和我所要叙述的温馨故事无关我是一个从新德里来的傻男孩

from New Delhi overcame poverty and prejudice and journeyed to America to reach for the stars .	我克服了贫困和歧视不远万里来到了美国寻找梦想。
Ідіоми, перекладені за допомогою стратегії підбору ідіоми такого ж значення та форми (підбору відповідника):	
1. Giselle's hanging by a thread .	吉塞尔现在命悬一线。
2. Oh, that was a dead end .	那是死路一条。
3. What's happening to us? We're falling apart .	我们这是怎么了？分崩离析。
Ідіоми, перекладені за допомогою стратегії підбору ідіоми такого ж значення, іншої форми :	
1. And when they find out that I've got squat , They're going to cut me off.	如果他们发现我的实验一无所获，他们就会裁掉我。
2. Come to play?	一鼓作气？
3. Got your game face on?	士气如虹？
4. Howard, Mama's a rolling stone .	霍华德，老娘见异思迁了。
5. I don't know what Arctic expedition you guys were on, but I thought it was a hoot and a half .	我不知道你们对北极考察的感想，我只觉得意犹未尽。
6. I don't see why I have to worry. My career's not hanging in the balance .	我看不出来跟我有什么关系，又不是我的饭碗岌岌可危。
7. I-I get it, I'm the third wheel .	我明白了，我当电灯泡了。
8. I'm gonna see this through .	我必须要有始有终。

9. In a moment filled with biblical resonance, pride went before my fall	在一个充满了醍醐灌顶的时刻，所谓骄兵必败。
10. Mum's the word.	沉默是金。
11. My arduous journey, however, was for naught.	然而我艰苦的旅行却一无所获。
12. Nice and loose.	严阵以待？
13. Oh... that is completely below the belt.	你们这是恶意中伤。
14. She's from the mean streets where they shoot from the hip and keep it real.	她可是红灯区的，那里的人都是二话不说直接干正事的。
15. That's three hours of picking out shoes just shot to hell.	我选了三个小时的鞋就这么一扫而空了。
16. The die has been cast.	木已成舟。
17. What the hell do you mean, «dead end» ?	你说《强弩之末》到底是什么意思？
Ідіоми, перекладені за допомогою стратегії пропуску (опущення):	
1. - Is this a bad time? - Yeah, but I don't see a better one on the horizon , so...	- 来的不是时候吗？ - 对，不过我也看不出你什么时候来合适。
2. It just creams my corn.	...